

Výkladové poznámky k biblickým veršom z úlohy č. 1 Keď sa veci pokazia

Nedeľa: Na počiatku

(Gn 1,1 SEkP) *Na počiatku stvoril Boh nebo a zem.*

Hebrejské slovo *rešít*, znamená „prvotiny, prvotný, prvopočiatok, počiatok,...“¹ je odvodené zo slova *róš* „hlava, hlavný, vrchol, náčelník, vodca, ten, kto je v čele“². Toto slovo nám neudáva len časový rámeček pre prvý verš. Táto veta (Gn 1,1) je vrcholom Biblického textu, stojí v čele Biblie ako vodca. Preto BENEŠ prekladá toto slovo ako „hlavne“³. Tento verš je hlavným veršom Biblie, pretože stanovuje „princíp biblického svetonázoru“⁴. Svetonázor je určitá optika, alebo okuliare cez ktoré sa pozeráme na svet okolo nás a podľa tejto optiky (svetonázoru) svetu aj rozumieme a interpretujeme ho. Týmto svetonázorom je, že Boh tvorí nebo a zem. Je tu Boh, ktorý je Stvoriteľom všetkého.

Hebrejské sloveso *bara* „tvorí“ sa v hebrejskej Biblii „používa iba pre Božiu činnosť“⁵. Boh je tu predstavený ako Stvoriteľ celého vesmíru. Boh Biblie nie je teda iba národným Bohom Izraela, ale jediným Stvoriteľom a univerzálnym Bohom celého vesmíru. Rovnako výraz Boh, používaný v Biblii, nepredstavuje len akýsi zovšeobecňujúci filozofický koncept. „Boh v Gn 1 je ten, kto koná a hovorí. Jeho realita je viditeľná v jeho činoch...“⁶

(Heb 11,3 SEkP) *Vo viere chápeme, že Božie slovo stvárnilo svet tak, že z neviditeľného povstalo viditeľné.*

Ak chápeme *logos* „slovo“, ako nástroj ľudských myšlienok, pričom výsledkom je tvorenie slov a viet, ktoré dávajú (niekedy) zmysel, potom u Boha je slovo počiatkom, skrze ktoré tvorí život a hmotnú realitu. Zatiaľ čo u človeka je jeho slovo len zvukom, u Boha je jeho slovo stvoriteľským aktom. Schopnosť človeka vidieť to čo je neviditeľné, nazývame vierou. Božie zjavenie (či už prirodzené alebo špeciálne) sa pre človeka stáva pochopiteľným len skrze vieru. "Formulácia vo v. 3 jasne odkazuje na Gn 1,1 a jej pokračovanie, kde tvorivé Božie slovo má performatívnu moc pri vyvolávaní a usporadúvaní viditeľného vesmíru... Detail, že vesmír bol usporiadaný *hrémai Theú* 'pomocou Božieho slova', pripomína tvorivé Božie príkazy."⁷ To poukazuje na skutočnosť, že až viera robí z písaného Božieho slova,

---

¹ PÍPAL, Blahoslav. *Hebrejsko-český slovník ke Starému zákonu*. 4. vyd. Praha: Kalich, 2006. 188 s. ISBN 80-7017-029-8. str. 149.

² PÍPAL, Blahoslav. *Hebrejsko-český slovník ke Starému zákonu*. str. 149.

³ BENEŠ, Jiří. VAĐURA, Petr. *Pradějiny*. Praha: Kalich, 2010. 266 s. ISBN 978-80-7017-130-1. str. 22.

⁴ DUDA, Daniel. *Velký příběh Bible: Jak rozumět příběhu Bible*. Praha: Jiří Drejnar – Luxpress, 2010. 168 s. ISBN 978-80-7130-142-4. str. 17.

⁵ WENHAM, G. J. *Word Biblical Commentary: Genesis 1-15*. vol. 1. Grand Rapids: Zondervan, 2017 (ePub edition). 596 s. ISBN 978-0-310-58585-5. str. 98.

⁶ WENHAM, G. J. *Word Biblical Commentary: Genesis 1-15*. str. 99.

⁷ LANE, W. L. *Word Biblical Commentary: Hebrews 9-13*. vol. 47B. Grand Rapids: Zondervan, 2017 (ePub edition). 754 s. ISBN 978-0-310-58631-9. str. 295.

pochopené Božie slovo na subjektívnej úrovni. Tzn. že bez viery sme Bohom skrze Bibliu len ťažko osloviteľní.

Pondelok: Stvorení na Boží obraz

(Gn 1,26-27 SEkP) ²⁶*Boh povedal: Utvoríme človeka na svoj obraz, na svoju podobu. Nech ľudia vládnu nad morskými rybami, nebeským vtáctvom, dobytkom, nad celou zemou a nad všetkými plazmi, čo sa hýbu po zemi.* ²⁷*Boh stvoril človeka na svoj obraz; na Boží obraz ho stvoril.*

To, čo je tu opakovaním slov zdôraznené, je, že človek je stvorený na Boží obraz a podľa Božej podoby. Preto sa zameriame na tieto dva výrazy.

celem (obraz, socha, plastika)⁸; *cel* (tieň)

demut (podoba)⁹

"Metafora sochy boha bola prijatá zo staroorientálnej teológie kráľovstva."¹⁰ V Egypte faraón bol predstavovaný ako socha boha Re a znamenalo to funkciu kráľa reprezentovať boha a ako jeho reprezentant mal udržiavať a chrániť božský poriadok sveta.

V asýrskej a babylonskej tradícii bol tiež kráľ považovaný za sochu boha. Existoval to dvojaký akt stvorenia človeka. "Ako prvý bol stvorený človek normálny, aby uľavil bohom v ich ťažkej práci, potom až ako druhý bol stvorený človek kráľovský, bohom vybavený insígniami a plnou mocou kráľovskej vlády."¹¹

Oproti tomu, Biblia nekategorizuje ľudí. "A Boh stvoril človeka na svoj obraz, na obraz Boží ho stvoril, mužské a ženské pohlavie ich stvoril." Každý človek je Božím obrazom, to znamená, že každý človek je človek kráľovský. Boh vládne skrze človeka. Boh dáva človeku výnimočné postavenie, ale zároveň aj výnimočnú zodpovednosť. Človek je zodpovedný za to, aby bola zem životným priestorom pre všetkých. Človek je stvorený ako dobrý pastier, alebo kráľ (Gn 1,28). Človek má vládnuť vo všetkých živočíchoch, ktoré Boh stvoril, nesie za ne pred Bohom zodpovednosť. Človek nie je odkázaný na obrazy bohov, ale je povoláný, aby sa stal stelesneným a plným vyjadrením pravdy, lásky, moci a slávy svojho Stvoriteľa.

Výraz podoba chce zdôrazniť blízkosť, dôverný a priateľský vzťah a príbuznosť, ale tiež poukázať na rozdielnosť (najmä s ostatnými Bohom stvorenými živočíchmi). Človek je jedinečný a preto aj snaha o ovládanie človeka človekom falšuje Boží obraz a podobu.

Adam (človek), *adama* (pôda, zem), *adm* slovesný koreň 1. osoby "podobám sa" - už tento slovný rozbor ukazuje podstatu človeka - "človek je stvorený, aby sa podobal Bohu"¹². To je účel človeka.

---

⁸ MILFAIT, René. Teologická etika: v kontextu sociálnej a pastoračnej práce. Středokluky: Zdeněk Suza, 2012. 539 s. ISBN 978-80-86057-78-1. str. 72.

⁹ PÍPAL, Blahoslav. Hebrejsko-český slovník ke Starému zákonu. str. 39.

¹⁰ MILFAIT, René. Teologická etika: v kontextu sociálnej a pastoračnej práce. str. 72.

¹¹ tamtiež, str. 73.

¹² tamtiež, str. 77.

Imago Dei (Boží obraz) znamená kráľovskú spravodlivosť a ochranu slabých, vnímanie zodpovednosti za druhých (viď Gn 4,9). "Obraz je schopnosť vzťahu k Bohu. Božský obraz človeka znamená, že Boh s ním môže vstúpiť do osobných vzťahov, hovoriť s ním a uzavrieť s ním zmluvy."¹³

Utorok: Život v Božej blízkosti

(Gn 1,28 SEkP) ***Boh ich požehnal a povedal im: Plod'te sa a množte sa, naplňte zem a podmaňte si ju! Panujte nad morskými rybami, nad nebeským vtáctvom a nad všetkou zverou čo sa pohybuje na zemi!***

Adam je v Gn 1 a 2 meno ktoré predovšetkým označuje druh. Až v druhotnom význame je to označenie prvého muža. Adam sú muž a žena. To je veľmi dôležité, pretože ako muž, tak aj žena majú podľa tohto rovnakú hodnotu. Adam je mužský rod, ženský rod je adama, čo je "zem, hlina, pôda"¹⁴. Človek (muž a žena) je určený, aby zúrodňoval zem, podobne ako muž oplodňuje ženu. V Gn 2,15 je tento vzťah človeka k zemi vyjadrený tým, že má záhradu Eden "obrábať a strážiť". Poslaním človeka je teda naplniť zem (hebr. *árec*) a obrábať a strážiť raj. Človek teda akoby pokračuje v Božom diele tým, že má rozširovať raj po celej zemi. Muž a žena majú teda spoločne rozširovať Bohom vytvorený raj po celej zemi. Rodina ktorú muž a žena vytvára má byť malým rajom. Táto zodpovednosť človeka rozširovať raj je určitým spôsobom aj naznačená vo vláde "nad zvieratami a nad celou zemou". Doslovne má človek vládnuť "vo" zvieratách. Človek je teda stvorený na Boží obraz a tak ako Boh vládne v človeku, má Boh vládnuť prostredníctvom človeka aj vo zvieratách. Vláda tu teda znamená skôr službu.

Kľúčom je sloveso *panujú* (hebr. *jirdu*). Tento tvar môže graficky súvisieť nie len so slovesom *panovať*, ale aj so slovesom *zostupovať*. V slovenčine ide o celkom rozdielne činnosti, ale v hebrejčine spolu zostupovanie a panovanie súvisia. Zostupovanie je v určitom zmysle prvou fázou deja, ktorého následkom je panovanie. Za tým je zrejme predstava, že človek začína panovať nad niekým vtedy, keď k nemu zostúpi či sa k nemu zníži.¹⁵

Rodina je teda v tomto poňatí Boh, muž, žena, ich potomstvo. Je to ich vzájomný vzťah, plus vzťah zodpovednosti k zvieratám a celkovo k Bohom stvorenej prírode. Vzťah človeka k Bohu môžeme nazvať vierou, vzťah muža a ženy manželstvom, a vzťah človeka k prírode moderne ekológiou. Toto všetko je zahrnuté v Bohom ustanovenom pamätníku v čase - v sobote.

¹³ WENHAM, G. J. Word Biblical Commentary: *Genesis 1-15*. str. 120.

¹⁴ PÍPAL, Blahoslav. *Hebrejsko-český slovník ke Starému zákonu*. str. 14.

¹⁵ BENEŠ, Jiří, VAĐURA, Petr. *Pradějiny*. str. 51.

Streda: Rozhodujúci moment

(Gn 2,16-17 SEkP) *¹⁶Hospodin, Boh, prikázal človekovi: Môžeš jesť zo všetkých stromov záhrady, ¹⁷ale nejeď zo stromu poznania dobra a zla, lebo v deň, v ktorom by si z neho jedol, určite zomrieš.*

V týchto veršoch sa stretávame s prvým obmedzením pre človeka zo strany Boha. Strom poznania dobra a zla je vlastne niečo podobné ako volebná urna. Človeku je takýmto spôsobom daná možnosť vyjadriť Bohu svoje nie. To, že sa v Edene takýto strom nachádza ešte než bol človek stvorený ukazuje na skutočnosť, že konflikt v nebesiach medzi Bohom a satanom už nastal. Doslovný preklad tohto Hospodinovho nariadenia znie: „A prikazuje Hospodin Boh k človeku hovoriac: Zo všetkých stromov záhrady jedením ješ. A zo stromu poznania dobra a zla neješ z neho, pretože v deň jedenia tvojho z neho smrťou zomrieš.“

V tomto Hospodinovom nariadení sa dvakrát nachádza rečnícka figúra, tzv. *figura aetimologica* „jedením ješ“ a „smrťou zomrieš“, ktorá vyjadruje nespochybniteľnú istotu. Aj keď sa v uvodzovacej vete hovorí o príkaze, samotný Boží výrok je oznamovacou vetou, je to konštatovanie. Dalo by sa povedať: S takou istotou, ako ješ ovocie zo všetkých stromov je aj istota, že keď budeš jesť zo stromu poznania – zomrieš. Smrť tu nehrá úlohu trestu, ale je konštatovaná ako výsledok ľudského rozhodnutia byť nezávislým na svojom Stvoriteľovi. Buď človek prijíma dar života z rúk svojho Stvoriteľa, alebo sa rozhoduje pre smrť (tj. nebyť závislým na Stvoriteľovi). Dnes sme v podstate v podobnej situácii, buď sme závislí na Bohu a prijímame dar spasenia od Ježiša Krista, alebo si volíme smrť – nezávislosť. „Symbolizovanie pádu do hriechu pomocou jedenia poukazuje na úplné identifikovanie sa človeka so zlom, vedúcim k smrti.“¹⁶

V texte nie je nikde vysvetlené, prečo človek nesmie určité ovocie záhrady jesť. Autorita tohto zákazu totiž nespočíva v jeho racionálnom zdôvodnení, ale v skutočnosti, že bol vyslovený Hospodinom. To samozrejme platí aj pre všetky ostatné Hospodinove výroky v Tóre, lebo Hospodin je v nej predstavený ako zvrchovaný Pán, ktorý nemusí nikomu nič vysvetľovať.¹⁷

Štvrtok: Narušený vzťah a nová nádej

(Gn 3,6 SEkP) *⁶Žena videla, že by bolo dobré jesť zo stromu, lebo strom je na pohľad lákavý a na získanie múdrosti vábivý. Vzala z jeho ovocia, jedla, potom dala aj svojmu mužovi, ktorý bol s ňou, a jedol aj on.*

Žena vidí, že je ovocie dobré. To je evidentne narážka na Božie stvoriteľské dielo, keď Boh videl čo stvoril a zhodnotil, že je to dobré. Teraz je to prvý krát, že je to človek a nie Boh, kto niečo hodnotí ako dobré. „Žene sa teraz pripisujú činy, ktoré boli doteraz

¹⁶ DUBOVSKÝ, Peter. Komentár k Starému zákonu: *Genezis*. Trnava: Dobrá kniha, 2008. 828 s. ISBN 978-80-7141-626-5. str. 139.

¹⁷ BENEŠ, Jiří, VAĐURA, Petr. *Pradějiny*. str. 70.

charakteristické pre Tvorcu.¹⁸ Tzn., že sa začala správať ako Boh. Žena navyše vidí na ovoci stromu, že jej môže dať múdrosť. To len ukazuje, že žena už uverila hadovi a Bohu naopak dôverovať prestala. Výsledkom je to, čo je opísané v nasledujúcich veršoch. Muž sa však dopúšťa rovnakého prehrešku, ako žena. Žena viac verí a poslúcha stvorenie než svojho Stvoriteľa a muž viac verí a poslúcha svoju ženu, než Boha. Daniel DUDA k tomu výstižne poznamenáva:

Uvedomme si, že cieľom diskusie medzi hadom a ženou bolo nabúrať vzťah dôvery k Bohu. Akonáhle sa mu podarí narušiť vzťah dôvery, je už len otázkou času, kedy sa Eva proti Bohu postaví. Vonkajšie skutky sú len dôsledkom vnútorného vzťahu. Akonáhle dospeje k presvedčeniu, že Pán Boh nie je na jej strane a že mu nejde o jej dobro, potom už má dôvod, aby sa Božej rade vzoprela. ... Akonáhle žena videla pravdu v lži satana, potom zákonite nasledoval dôsledok (v. 6.7).¹⁹

Jedenie zakázaného ovocia je teda len symbolickým aktom (ako sme si ukázali v časti na stredu) odmietnutia svojej závislosti na Stvoriteľovi. V skutočnosti každý hriech, ktorého sa dopustíme má rovnakú výpovednú hodnotu.

(Gn 3,14-15 SEkP) ***14Hospodin, Boh, povedal hadovi: Pretože si to urobil, budeš prekliaty, vyvrhnutý spomedzi všetkého dobytká a všetkých divých zvierat. Budeš sa plaziť po bruchu a hltat' prach po všetky dni svojho života. 15Nepriateľstvo ustanovujem medzi tebou a ženou, medzi tvojim potomstvom a jej potomstvom; ono ti rozšliape hlavu, ty mu však zraníš päť.***

Od 14. verša začína séria prekliatí. „Preklínať“ je antonymom „požehnávať“ (Gn 12,3). V Biblii prekliatie znamená dovoľávať sa nad niekým Božieho súdu.²⁰ Kliatba vo v. 15 dopadá na potomstvo hada, ale aj na potomstvo ženy. „Ak uznáme, že had symbolizuje hriech, smrť a moc zla, je oveľa pravdepodobnejšie, že kliatba predpokladá dlhý boj medzi dobrom a zlom, s ľudstvom, ktoré nakoniec zvíťazí.“²¹

Had tu reprezentuje akýkoľvek nástroj zvodu k prekročeniu Hospodinovho príkazu. A ten je vždy prekliaty. [...] Slovo had má rovnaký koreň (aj v slovenčine) so slovami hádať a hádač. Súd a prekliatie sa teda týkajú predovšetkým náboženských techník, pomocou ktorých sa ľudia snažia preniknúť do božského sveta. Je tu použité najsilnejšie preklínajúce slovo, ktorého prostredníctvom sa konštatuje hadove odrezanie od budúcnosti. Kto napomáha k prekročeniu Hospodinovho nariadenia, nemá budúcnosť.²²

Uprostred tejto kliatby môžeme vidieť niečo, čo teológovia nazývajú protoevanjeliom (tzv. prvotná radostná správa). „Ženin potomok, nazvaný ‚ono‘, je Kristus, ktorý jedného dňa

¹⁸ WENHAM, G. J. Word Biblical Commentary: *Genesis 1-15*. str. 180.

¹⁹ DUDA, Daniel. Veľký príbeh Biblie: *Ako rozumieť príbehu Biblie*. str. 24-25.

²⁰ WENHAM, G. J. Word Biblical Commentary: *Genesis 1-15*. str. 183.

²¹ tamtiež, str. 187.

²² BENEŠ, Jiří, VAŘURA, Petr. *Pradějiny*. str. 103.

porazí hada. Satan bude schopný len ‚rozdrvit‘ Kristovu päťu (prinúti ho trpieť), zatiaľ čo on mu rozdrví hlavu (zasadí mu rozhodujúci úder).²³

Použité zdroje a literatúra

BENEŠ, Jiří. VAĐURA, Petr. *Pradějiny*. Praha: Kalich, 2010. 266 s. ISBN 978-80-7017-130-1.

Biblia Hebraica Stuttgartensia. Stuttgart: Deutsche Bibelgesellschaft, 1997. ISBN 978-3-438-05222-3.

Biblia: Slovenský ekumenický preklad. 5. Vyd. (3. opravené vyd.) Banská Bystrica: Slovenská biblická spoločnosť, 2015. ISBN 978-80-85486-97-1.

DUBOVSKÝ, Peter. Komentár k Starému zákonu: *Genezis*. Trnava: Dobrá kniha, 2008. 828 s. ISBN 978-80-7141-626-5.

DUDA, Daniel. Velký příběh Bible: *Jak rozumět příběhu Bible*. Praha: Jiří Drejnar – Luxpress, 2010. 168 s. ISBN 978-80-7130-142-4.

LANE, W. L. Word Biblical Commentary: *Hebrews 9-13*. vol. 47B. Grand Rapids: Zondervan, 2017 (ePub edition). 754 s. ISBN 978-0-310-58631-9.

MACARTHUR, John. Starý zákon: *komentář verš po verši*. Kroměříž: Didasko, 2015. ISBN 978-80-87587-17-1.

MILFAIT, René. Teologická etika: *v kontextu sociální a pastorační práce*. Středokluky: Zdeněk Suza, 2012. 539 s. ISBN 978-80-86057-78-1.

NESTLE-ALAND. Řecko Český Nový zákon: *Slovník novozákonní řečtiny*. Praha: Česká biblická společnost, 2011. 1758 s. ISBN 978-80-87287-38-5.

PÍPAL, Blahoslav. *Hebrejsko-český slovník ke Starému zákonu*. 4. vyd. Praha: Kalich, 2006. 188 s. ISBN 80-7017-029-8.

WENHAM, G. J. Word Biblical Commentary: *Genesis 1-15*. vol. 1. Grand Rapids: Zondervan, 2017 (ePub edition). 596 s. ISBN 978-0-310-58585-5.

---

²³ MACARTHUR, John. Starý zákon: *Komentář verš po verši*. Kroměříž: Didasko, 2015. 1153 s. ISBN 978-80-87587-17-1. str. 50.